

ГРОШОВО-КРЕДИТНА, ІНВЕСТИЦІЙНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА

УДК 658.012:331.107.266.2

М.К. Бургман

старший викладач
Класичний приватний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

У статті запропоновано концептуальні основи реформування механізму фінансування розвитку людського капіталу в Україні; акцентовано увагу на організаційно-економічному механізмі фінансування вищої освіти як бази формування людського капіталу; запропоновано до застосування соціальний контракт як елемент нового механізму фінансування людського капіталу у сфері освіти.

Ключові слова: людський капітал, розвиток людського капіталу, розвиток економіки, фінансування розвитку людського капіталу.

I. Вступ

Людина – головна продуктивна сила та творець матеріальних і духовних ресурсів суспільства, тому розвиток людського капіталу є одним з найважливіших чинників, які безпосередньо впливають на динаміку соціально-економічних процесів у країні. Це зумовлює актуальність дослідження всіх аспектів відтворення людського капіталу в контексті впливу на розвиток економіки, особливо в умовах її трансформаційних перетворень, переходу до нових технологічних укладів та посилення світових інтеграційних процесів.

Велику увагу приділили цій проблематиці Г. Беккер [9], К. Маркс [3], В. Петті [4], Д. Рікардо [5], А. Сміт [6], Т. Шульц [7; 8] та інші вчені. Слід також відзначити праці українських авторів, зокрема О. Амоші, С. Бандура, В. Близнюк, Д. Богині, О. Бородіної, С. Вовканича, Н. Голікової, О. Грішнєвої, Б. Данилишина, М. Долішнього, Т. Заяць, С. Злупка, Е. Лібанової, О. Макарової, О. Новикової, В. Онікієнка, І. Петрової, У. Садової, М. Семикіної, Л. Семів, Н. Ушенко, Л. Шаульської та ін. Незважаючи на підвищений інтерес знаних науковців, дослідження такого багатогранного та складного процесу, як фінансування розвитку людського капіталу, не втрачає актуальності, особливо в умовах прояву негативних тенденцій, що є наслідком помилок у його формуванні і використанні, зокрема стосовно підготовки кадрів, оплати праці тощо.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити концептуальні основи фінансування вищої освіти як бази формування людського капіталу в контексті орієнтації на поточні потреби ринку праці та довготривалі потреби бізнесу.

III. Результати

Формування нової економіки, заснованої на сучасних наукових знаннях, неможливе без переходу до масової підготовки фахівців вищої кваліфікації. Освіта та навчання протягом усього життя стають нормою, а здатність до постійного навчання та набуття нових навичок розглядається як найважливіший параметр людського капіталу [9, с. 34]. Однак існуючі методи фінансування виявляються не в змозі забезпечити масштабну підготовку фахівців високого рівня в кількості, необхідній державі. Це ставить перед системою вищої освіти проблему створення таких механізмів фінансування, які забезпечували б підготовку кадрів вищої кваліфікації при раціональному використанні ресурсів суспільства. Для цього необхідно змінити організаційно-економічний механізм фінансування вищої освіти як бази формування людського капіталу.

Чинники, що прямо або опосередковано впливають на організаційно-економічний механізм формування людського капіталу, можна умовно поділити на: демографічні, соціальні, фінансово-економічні, організаційні (рис. 1).

Рис. 1. Чинники формування людського капіталу

У чинному організаційно-економічному механізмі фінансування освіти України необхідно вирішити ряд проблем, що виникають через його невідповідність новим вимогам зростання людського капіталу (рис. 2):

- вбудувати в загальний потік інвестування освіти ресурси домогосподарств і бізнесу та підвищивши ефективність їх використання;

- забезпечити відповідність освітніх програм державним планам щодо розвитку людського капіталу;
- створити умови для найбільш ефективного використання часу осіб, які навчаються, в інтересах максимально ефективного нагромадження їх людського капіталу.

Рис. 2. Вимоги до конкурентоспроможного людського капіталу в ринкових умовах

Для вирішення наведених вище проблем необхідно, насамперед, знайти оптимальне співвідношення державного і приватного фінансування елементів людського капіталу, що стане ключовою ланкою реформування системи фінансування вищої освіти в Україні. Найскладнішим при цьому є визначення частки і формування механізмів приватного інвестування в освіту.

Однак реформу організаційно-економічного механізму фінансування вищої освіти не можна зводити лише до заміни держав-

ної системи на приватну. Проблема є більш фундаментальною – фактично, це означає укладення в українському суспільстві нового соціального контракту про розподіл витрат на освіту між населенням, бізнесом та державою. За змістом цей перегляд соціального контракту не означає перехід від безкоштовної до платної освіти, як це часто прийнято трактувати в сучасних дискусіях з модернізації освіти її опонентами. Він передбачає перехід від знеособленої вищої освіти, не пов'язаної з результатом фінансування

на основі перерозподілу ресурсів суспільства через податково-бюджетну систему, до спільного інвестування на основі відповідальності держави, населення і бізнесу за обсяги, якість і структурну відповідність людського капіталу потребам сучасної економіки, тенденціям розвитку ринку праці та соціально-економічного розвитку суспільства. Кожна зі сторін повинна взяти на себе частину ризиків інвестування в освітню складову людського капіталу і відповідальність за ефективність використання економічних ресурсів у системі освіти.

Основою нового соціального контракту має стати розподіл економічної відповідальності за підготовку фахівців між усіма зацікавленими в інвестиціях у людський капітал суб'єктами, тобто залучення коштів усіх суб'єктів, які зацікавлені в нагромадженні людського капіталу та отримують вигоди від цих інвестицій або у формі приросту доходу, або у формі вдосконалення інституційних умов їх економічної діяльності.

Новий механізм повинен сприяти модернізації освіти в цілому і її фінансової складової, зокрема. Для цього він має:

- відповідати сучасній економічній ситуації в країні в цілому і в окремо взятому регіоні;
- урахувати чинне законодавство;
- забезпечувати просту і абсолютно ясну, з одного боку, і привабливу – з іншого, участь у програмах із сторін-учасниць;
- гарантувати надійність і фінансову безпеку кожної зі сторін;
- відповідати принципу справедливості;
- вписуватися в чинну систему, що пов'язана з єдиним державним іспитом, державним замовленням на підготовку тих чи інших фахівців, державними іменними фінансовими зобов'язаннями і субсидіями;
- сприяти підвищенню доступності вищої професійної освіти для громадян України;
- давати можливість підвищення якості вузівської освіти і сприяти підвищенню її ефективності.

Розглянемо основні підходи до розвитку нового механізму фінансування людського капіталу, спираючись на положення про необхідність диверсифікації джерел фінансування та використання нових інструментів. Насамперед, необхідно виділити нові підходи до державного фінансування, створити механізми приватного інвестування в освітню складову людського капіталу з боку домогосподарств і фірм та розробити нові стратегії поведінки ВНЗ у диверсифікації фінансування, а також концепцію взаємозв'язку різних джерел фінансування.

При моделюванні нового механізму фінансування освітньої компоненти людського капіталу слід виходити, насамперед, з фік-

сації всіх можливих джерел фінансування та їх ролі в загальній схемі фінансового забезпечення освітньої системи, що функціонує, при збереженні централізованого державного (бюджетного) фінансування. Мова повинна йти тільки про форми і методи такого фінансування. Для сучасної ситуації в Україні з урахуванням досвіду розвинутих держав перспективним кроком у реформованій системі фінансування людського капіталу могло б стати збільшення ролі мережі ВНЗ, які готують для місцевого та регіонального розвитку якісний людський капітал. Причому наявність такої мережі сприяє комплексному використанню ресурсів країни. Усе це змінює підходи до державного фінансування ВНЗ. Ключовою проблемою нового організаційно-економічного механізму є, перш за все, зміна інструментів бюджетного фінансування ВНЗ з метою підпорядкування їх процесу інвестування в людський капітал.

На першому етапі необхідно визначити оптимальний обсяг витрат держави у взаємозв'язку з вкладеннями в інші сфери економіки і з погляду оцінки майбутніх вигод. Державне інвестування в людський капітал має стати результатом суспільного вибору, відображати задекларовані в суспільстві пріоритети, наслідком чого буде подолання підходу фінансування за "залишковим принципом".

Далі необхідно розділити суб'єкт інвестування (державна) і суб'єкт підготовки основної частини людського капіталу – освітніх послуг (освітня установа), створивши тим самим квазіринок послуг вищої освіти. Для цього необхідно надати ВНЗ статус ринкового суб'єкта, що конкурує за державні та приватні інвестиції з іншими ВНЗ.

На третьому етапі необхідно створити конкуренцію між ВНЗ за державні ресурси і підвищити віддачу від них. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми може стати "радикальний ринковий підхід", суть якого полягає в побудові системи жорсткого рейтингування ВНЗ і концентрації державного фінансування на високорейтингових навчальних закладах. Якщо фахівець потрібен державі, то його підготовка повинна фінансуватися з державного бюджету, якщо він необхідний муніципальній владі, то фінансування його підготовки покладається на місцевий бюджет.

При цьому диверсифікація джерел фінансування підготовки фахівців з вищою освітою повинна реалізуватися при багатоканальному державному фінансуванні, оскільки існує зацікавленість як держави, так і місцевого співтовариства у розвитку системи вищої освіти [2, с. 166].

Крім того, виклики сучасної епохи зумовлюють необхідність високих темпів нагро-

мадження людського капіталу, вимагають істотного підвищення ефективності механізмів державного інвестування. Багатоканальне фінансування з державного бюджету забезпечить науковий і освітній процес, що відповідає сучасним вимогам, а фінансування поточної освітньої діяльності з місцевого бюджету забезпечить підготовку фахівців зазтребуваних у регіоні професій [1, с. 211].

Розподіл потоків державних ресурсів в освіту має на меті забезпечити їх цільове використання та створити для ВНЗ конкурентне середовище, стимулювати студентів до вибору напрямів підготовки, що затребувані ринком праці, і більш відповідального ставлення до навчання. При цьому основним інструментом державного фінансування людського капіталу мають стати державні іменні фінансові зобов'язання (ДФЗ) – гроші, які дають право здобуття професійної освіти за рахунок держави. Їх повинні отримати у визначеному обсязі відповідно до рівня компетенції з певних предметів усі, хто успішно склав єдиний державний іспит. Державні іменні фінансові зобов'язання надають право прийняття рішення про фінансування поточних витрат на підготовку фахівців за певним напрямом і, таким чином, сприяють посиленню конкуренції ВНЗ за кошти державного фінансування.

У результаті, новий механізм фінансування людського капіталу у сфері освіти з держбюджету забезпечить ефективне використання державних ресурсів за рахунок підвищення конкуренції між ВНЗ і прив'язки фінансування до обсягу та якості вироблених освітніх послуг.

Другим напрямом реформування механізму фінансування людського капіталу є посилення в цьому процесі ролі домогосподарств і розробка механізму ефективного використання їх ресурсів. Для збільшення потоку приватних коштів і формалізації їх каналів необхідно вжити заходів щодо створення механізму приватного фінансування освіти з використанням різних фінансових інструментів, що дають змогу розподіляти в часі витрати і зменшувати поточне навантаження на домогосподарства.

Збільшення частки приватного інвестування у вищу освіту сприяє ліквідації проблем її неефективного фінансування та структурних перекосів розвитку, які неминуче виникають в умовах бюджетного фінансування. Саме такі перекоси між вищою і середньою професійною освітою, напрямками професійної підготовки нагромадження в сучасній українській освіті. Вирішувати їх варто на основі створення механізмів орієнтації на поточні потреби ринку праці та довготривалі потреби бізнесу в кадрах шляхом делегування частини повноважень щодо прийняття рішень про фінансування певного

напрямку професійної підготовки на рівень домогосподарств, розвитку квазіринкових та ринкових механізмів надання освітніх послуг. Приватне інвестування в людський капітал не тільки забезпечує збільшення зацікавленості студентів у самому процесі навчання, а і сприяє зростанню вимогливості до пропонувананих освітніх програм. Це зумовлює підвищення ефективності освіти за рахунок прийняття нових навчальних програм, вдосконалення навчального процесу, зростання віддачі від викладачів та активізацію самих студентів. Механізм державного контролю над якістю освіти та ефективністю використання ресурсів доповнюється контролем безпосереднього споживача. Розвиток приватного інвестування в освітню складову людського капіталу також створює додаткову конкурентну основу діяльності освітніх установ і дає поштовх для початку оновлення всієї системи освіти (її змісту, методів навчання і набору запропонованих спеціальностей).

У цілому, система приватного інвестування повинна дати повштовх ряду позитивних тенденцій у розвитку вищої освіти:

- сформувати ринкову оцінку діяльності освітніх установ і сприяти підвищенню внутрішньої ефективності системи освіти в результаті більш тісної ув'язки оплати з наданими послугами і результатом навчання;
- сприяти оптимізації попиту на освітні послуги та подоланню структурних деформацій освітньої системи, проблему більш обґрунтованого розподілу потоку студентів між вищими, середніми і початковими професійними закладами освіти, напрямками професійної підготовки;
- узгодити структуру попиту на працю і структуру попиту на освітні послуги, і на цій основі сприяти більш ефективному забезпеченню кадрами, що суттєво підвищить ефективність системи освіти.

Однак для існування ефективної системи приватного фінансування людського капіталу необхідно створити:

- інструменти прямої державної підтримки приватних інвестицій шляхом розвитку державного кредитування та субсидування;
- інструменти цільових заощаджень, які дадуть змогу розподілити в часі витрати, що пов'язані із здобуттям освіти, і знизити навантаження на сімейний бюджет (освітні цінні папери, освітнє страхування, освітнє кредитування);
- інструменти непрямой державної підтримки приватних інвестицій та цільових заощаджень на основі використання системи податкових пільг.

Система державних освітніх субсидій повинна бути використана як ефективний механізм державного управління забезпечення

кадрами галузей відповідно до поточних та стратегічних цілей розвитку держави. Концепція державних зворотних субсидій у сфері освіти повинна мати на меті створення та впровадження системи державної фінансової підтримки громадян, які бажають здобути вищу професійну освіту.

Проте створення реально діючих інструментів прямої державної фінансової підтримки приватних інвестицій поки не уявляється можливим, тому слід зупинитися на створенні інструментів непрямої підтримки, прикладом чого можуть бути податкові відрахування на оплату витрат на освіту.

Розширення участі суспільства у фінансуванні людського капіталу може бути досягнуто шляхом створення:

- системи опікунських рад, що покликані посилити увагу, перш за все, місцевого співтовариства до проблем розвитку та потреб освіти, забезпечити залучення в освітні організації додаткових ресурсів – фінансових, матеріальних, кадрових, їх ефективне використання та громадський контроль за діяльністю адміністрацій;
- фондів підтримки освіти, що акумулюють кошти фізичних осіб і спрямовують їх на вирішення конкретних проблем цієї сфери;
- системи підтримки професійних спільнот у сфері освіти та залучення їх до вирішення питань освітньої тактики і стратегії на державному й регіональних рівнях;
- податкових пільг для стимулювання різних форм самоорганізації населення та суб'єктів господарювання з метою підтримки освіти.

У відповідь на зниження частки державних витрат і зростання приватних вкладень ВНЗ доцільно розробляти різні стратегії пристосування до скорочення державної фінансової підтримки, які передбачають:

- диверсифікацію джерел фінансування і зростання недержавної його частки;
- більш ефективне використання наявних фінансових та матеріальних ресурсів;
- поліпшення стандартів навчання і досягнення показників, що дають змогу розраховувати на збереження суттєвої підтримки.

Однак, як показує світова практика, значення компонентів стратегій у різних типах ВНЗ істотно розрізняється. Великі державні університети повинні залишатися орієнтованими, перш за все, на державне фінансування, яке має здійснюватися по лінії цільових програм і грантів. Приватні університети так само повинні активно брати участь у конкурсах на цільове державне фінансування, але головним для них має стати співробітництво з приватним бізнесом, що реалізується у таких формах: а) отримання приватних грантів на проведення дослідних ро-

біт; б) укладення довгострокових договорів на проведення фундаментальних і прикладних досліджень для приватних корпорацій; в) підготовка та перепідготовка кадрів.

Ефективному співробітництву вищої школи та бізнесу сприяє створення високотехнологічних виробництв у місцях базування великих наукових центрів і безпосередньо при них.

Як наслідок ще одним напрямом розвитку нових підходів до фінансування людського капіталу є залучення ресурсів приватного бізнесу. Фірми часто виступають джерелом надання найбільш якісних умінь та навичок, оскільки мають умови, за яких може бути дана відповідна поточним потребам підготовка персоналу, а також інформацію про найбільш перспективні напрями вкладення коштів у навчання та підготовку. Однак фірми здійснюють інвестиції тільки доти, доки вони дають чистий дохід.

Інвестуючи у своїх співробітників, фірми прагнуть активізувати їхню трудову віддачу, підвищити продуктивність праці, скоротити втрати робочого часу і тим самим зміцнити свою конкурентоспроможність. Тому фірми не будуть фінансувати освіту, якщо вона не відповідає їх інтересам. Перехід до нових технологій потребує значних витрат, пов'язаних з оновленням знань. Формальна освіта вже давно не є достатнім методом формування людського капіталу. Отримання диплома і початок трудової діяльності – це не завершення процесу навчання, а, як правило, закінчення його загальної, попередньої стадії і початок більш спеціалізованого і тривалого процесу здобуття професійної кваліфікації. Тому необхідність розвитку системи безперервної освіти та постійної перепідготовки сьогодні сумнівів не викликає. Цю роль ми і пропонуємо відвести фірмам, адже для них перепідготовка фахівця часто вигідніша, ніж пошук нового.

Окремим випадком фінансування людського капіталу фірмами є фінансування, здійснюване шляхом надання кредитів приватними банками на рівних умовах з майновими позиками. Однак повернення таких вкладень повинно гарантуватися державою. Зворотні платежі, будучи похідними від заробітків випускників, змусять банки фінансувати кращих студентів та пропонувати їм такі програми навчання, які зможуть максимізувати їх майбутні доходи. Суть моделі фінансування людського капіталу банками зводиться до фінансування професійної підготовки людей під їх очікувані майбутні доходи. Люди продають частку потоку своїх майбутніх доходів для того, щоб фінансувати інвестиції в самих себе (зобов'язуючись виплачувати певну частку свого майбутнього доходу). Інвестори ж, у свою чергу, можуть диверсифікувати свої капіталовкла-

дення, захищаючись таким чином від їх втрати. Купівля подібних "акцій" буде вигідна доти, доки очікувана віддача таких інвестицій такого роду перевищує банківську відсоткову ставку.

Така пропозиція лежить в основі сучасної моделі кредитування групи, учасники якої мають різний рівень доходу. Студент може розглядатися як фірма, що отримує інвестиції для формування людського капіталу. Однак на ринку традиційних видів капіталу наявна величезна кількість інформації про перспективи розвитку більшості з них, тоді як невеликі або нові фірми, особливо ті, що освоюють нові галузі діяльності, відчувають серйозні труднощі в залученні капіталу, насамперед, тому, що вартість збору інформації про їх перспективи дуже висока. У такій ситуації перебуває і людський капітал, який не забезпечує чіткого уявлення про свої потенційні можливості. Більше того, на традиційних ринках цінних паперів є рейтингові рекомендації біржі та адвокатів, тоді як рейтинг ризику та незалежні оцінки доходів людей у перспективі дуже складні.

Як і іншим ринкам капіталів, ринку людського капіталу необхідні венчурні та інвестиційні інститути, в результаті діяльності яких скорочувалися б інформаційні витрати. При цьому, оскільки визначення ризику капіталовкладень в окремого студента – занадто дорогий захід (і також ускладнюється із соціальних причин), студентів необхідно об'єднати в так звані "групи платників", кожна з яких виплачує гроші за загальною ставкою і підпорядковується єдиним термінам та умовам виплат. Членство в такій групі починається після отримання кредиту для фінансування оплати освіти й інших витрат, що пов'язані з її здобуттям. При цьому існує незмінна умова: позичальник може залишити групу (зняти із себе початкові зобов'язання), але при цьому виплатити певний штраф. Ця умова є аналогом захисту власників простих акцій від втрати вкладень грошей у вигляді гарантій отримання виплат вище від початкової ціни.

Таким чином, схему кредитування групи учасників з різним рівнем доходу можна розглядати як комбінацію звичайної позики і послідовного захисту, або страхування, від низького рівня доходу. Комбінація "позика плюс страхівка" створюється, щоб хоч якось компенсувати неможливість оцінки індивідуального ризику. Оскільки студенти не можуть бути "оцінені" індивідуально, вони групуються. У результаті доходи одних членів групи і їх платежі використовуються для "покриття" низьких заробітків інших членів та їх більш низьких виплат. Ця умова завжди може бути виражена в зобов'язанні для кожного учасника виплачувати свій борг за вищою ставкою відсотка, ніж

сплачує група. Ця ставка може бути, у свою чергу, фіксованою в часі або може змінюватися залежно від розміру вже виплаченого боргу за загальною ставкою. Також може змінюватися і норма платежу, як відсоток доходу на кожну гривню позики.

IV. Висновки

Таким чином, формування нового механізму фінансування підготовки фахівців, заснованого на впровадженні механізмів інвестування в людський капітал, має спиратися, перш за все, на готовність суспільства до змін у сфері освіти.

Ринок людського капіталу потребує зміни як структури підготовки та спеціалізації працівників з вищою освітою, так і системи взаємовідносин у відповідній сфері між різними суб'єктами. Студент повинен мати можливість здобути якісну освіту, яка відповідає сучасним вимогам, що робить його конкурентоспроможним на ринку людського капіталу, й обирати рівень освіти, професію, місце та умови праці.

Держава при управлінні розвитком нової системи фінансування має враховувати такі нові тенденції у сфері попиту на освітні послуги, як елітарність, багаторівневість, регіональність, рівень платоспроможного попиту на освітні послуги та місткість ринку їх споживачів, які, у свою чергу, породжують спектр нових соціальних проблем, для вирішення котрих необхідно враховувати як світовий досвід, так і особливості інституційного середовища й системи вищої освіти.

В ідеалі, участь держави у фінансуванні людського капіталу має обмежитися вирішенням тих проблем, які не вирішуються механізмами ринку на основі приватного фінансування, а саме:

- на ринку освітніх послуг держава повинна коригувати обсяг і структуру попиту та пропозиції відповідно до потреб суспільного розвитку, що виявляється в комплексному аналізі тенденції соціально-економічного розвитку та довготривалих прогнозах;
- ураховуючи, що ринок людського капіталу автоматично не забезпечує орієнтацію освітніх установ на довгострокові потреби економіки, держава повинна регулювати таку спрямованість шляхом субсидування підготовки фахівців з нових напрямів, надавання пільг бізнесу, який підтримує ВНЗ, має свої освітні центри та фінансує здобуття освіти своїх працівників.

Оскільки ринок капіталу автоматично не забезпечує наявність пільгових механізмів цільового заощадження ресурсів та приватного інвестування в освіту, то держава повинна сприяти розвитку фінансових інструментів, що забезпечують розподіл у часі витрат домогосподарств на освіту. Вона має

сприяти кредитним установам, що працюють з відповідними фінансовими інструментами, і заохочувати діяльність громадських фондів сприяння освіти (фондів професійних спільнот, громадських організацій тощо).

У результаті реформування, покликаного сформувати нову систему фінансування, система освіти за всіма своїми параметрами стане відповідати потребам сучасного інноваційного виробництва. І тільки в цьому випадку кошти, що вкладені в людину, почнуть давати прибуток не тільки власникам людського капіталу, а й особам, які інвестували його розвиток.

Однак державна програма з розвитку людського капіталу повинна включати обґрунтування не тільки певної ієрархічної системи соціальних орієнтирів, а й обсягів матеріальних ресурсів, що забезпечують їх досягнення. Тому всі названі вище напрями реформування державної політики у сфері відтворення людського капіталу потребують максимально ефективного залучення фінансових, матеріально-технічних, організаційних та адміністративних ресурсів.

Список використаної літератури

1. Кравченко Л.А. Проблеми фінансування розвитку людського капіталу / Л.А. Кравченко, К.П. Субоч // Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту : тези доповіді всеукраїнської науково-практичної конференції, 8–10 листоп. 2007 р. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2007. – С. 210–212.
2. Ніколайчук М.В. Проблеми інвестиційного відтворення людського капіталу

України / М.В. Ніколайчук // Інноваційна економіка : Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – № 2. – С. 165–170.

3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии / К. Маркс. – М. : Политиздат, 1983. – Т. 1. Кн. 1: Процесс производства капитала. – 905 с.
4. Петти В. Экономические и статистические работы / В. Петти. – М. : Соцэргиз, 1940. – 324 с.
5. Рикардо Д. Сочинения / Д. Рикардо ; пер. под ред. члена-кор. АН СССР М.Н. Смит. – М. : Государственное издательство политической литературы, 1955. – Т. 1: Начала политической экономии и налогового обложения. – 360 с.
6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Наука, 1992. – Кн. I – III. – 572 с.
7. Schultz Theodore W. Investment in Human Capital / Theodore W. Schultz // The American Economic Review. – 1961. – Vol. 51. – № 1. – P. 1–17.
8. Schultz Theodore W. Human Capital: Policy Issues And Research Opportunities, NBER Chapters, in: Economic Research: Retrospect and Prospect, Vol. 6 : Human Resources / Theodore W. Schultz. – New York : National Bureau of Economic Research, 1972. – P. 1–84.
9. Becker Gary S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education / Gary S. Becker. – University of Chicago Press ; Third edition, 1993. – 390 p.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2012 р.

Бургман М.К. Концептуальные основы реформирования механизма финансирования развития человеческого капитала

В статье предложены концептуальные основы реформирования механизма финансирования развития человеческого капитала в Украине; акцентировано внимание на организационно-экономическом механизме финансирования высшего образования как базы формирования человеческого капитала; предложен социальный контракт как элемент нового механизма финансирования человеческого капитала в сфере образования.

Ключевые слова: человеческий капитал, развитие человеческого капитала, развитие экономики, финансирование развития человеческого капитала.

Burgman M. Conceptual bases of reform financing mechanism for human capital

The article suggests a conceptual framework of reforming the financial mechanism of the human capital development in Ukraine accented attention to the organizational - economic mechanism of financing of higher education as a basis for building human capital; invited to use the social contract as part of a new funding mechanism of human capital in education.

Key words: human capital, human capital development, economic development, financing human capital development.